
MÉRLEGEN

KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

Györe Imre: *Idill és vége*

Györe Imre új verseskönyve, az *Idill és vége* lehetőséget ad arra, hogy költői eredményeit elődjével és tudatosan vállalt példaképeivel szembeállítva is megvizsgáljuk. A Györe-versek legáltalánosabb változatává az utóbbi évtizedben az a hétköznapi látomásokra épülő, groteszk-ironikus monológ vált, amelynek reflektorával a költő egyszerre világít be a kinti és benti világba, összefüggéseket fedez fel látszólag össze nem tartozó dolgok között. Saját helyzetének önironikus képeit hol a nagyvilág, hol a történelem, hol a biblia ismert vagy kevésbé ismert történeteinek közé vetíti, hogy valami fontosra figyelmeztessen minket. Ezúttal például arra, hogy „... a galamb, / mely a Vízözön után / csőrében olajjaggal / visszarepül hajónkra, / már kikelt a tó-jásból”, a bárka építése viszont hátravan még, „de elkészül az is / megfelelő időben, / hacsak az eső, / mely negyven napja ömlik, / nem lassítja túlságosan a munkát”.

Régóta úgy érzem, Györe verseit olvasva, hogy leginkább a „Montblanc-ember” huszadik századi utódja ő. A Györe-monológok Vajda János *Alfréd-regényének* látomásaira emlékeztetnek, mintha Alfréd „mindent kimagyarázó”, titkokat „fölfejtő látománya” munkálna

tovább Györe Imrében, amikor az Úristentől egyetlen utcakövet, bazzaltot követel, hogy széttörje „... annak az egyetlen / szónak a héját, mely értelmet ad / még a mosléknak is, mit odalöttyint / a vályúba valaki...”

Új kötetében Györe megjegyzéseket fűz Hamlet úr ügyeihez. Ez a ciklus – bízást mondhatjuk – mai líránk kiemelkedő darabja. A Hamlet-versek kulcsát talán az első és az utolsó vers tartalmazza leginkább, az Opheliához szóló, amely azzal kezdődik és végződik, hogy szegény Ophelia, „eredj, fulladj a vízbe”, mert: „Ettől majd Hamlet úrji, / ki rágódik a Tetten, / vagy inkább a Tett helyett, / egy kissé élénkebb lesz, / s nem annyira boldond, / mint ahogy mimeli...”; – és a kizökent időről gondolkodó vers, amely arra figyelmeztet, hogy: „nem egyidőben zökken ki az idő / mindenkiben, / s igazából csak akkor, / ha látja: nincs egerút, / solymászás, kacarászás, / susmogás sötétben, / mert ő született helyre tolni azt.”

Györe Brechtet új kötetében is példaként emlegeti. *Shakespeare „Hamlet”-jébe* című szonettjét Brecht így fejezi be: „Most végre öröset lát a Kővér. / Már tudja,

eleget ingadozott. / Tettekre van szükség, folyjon a vér. / / Komoran kiálts bát, ha kiabálnak: / Csak jutott volna trónra fel, legott / nagy-szerűen bevált volna királynak." (Görgey Gábor fordítása).

Györe Hamlet-versei arról szólnak, miért kell bólintanunk „lelkünk felé”-re, Hamletra, és egyúttal arról is, hogy miért kell *komoran* bólintanunk reá. „... reszketés lábbal / ki hajthat végre Tettet?” – kérdezi Györe-Hamlet, aki miközben Tettet követel, illúziók nélkül tudja, hogy korántsem egyszerű követelés ez.

Brecht szelleme, ez a színét s fonákját egyszerre vizsgáló szellem leginkább abban segíti Györét, hogy összetéveszthetetlenül eredeti lírai figurákat teremtsen. Ezúttal Hamletből. Külön elemzést igényelne kimutatni, hogyan vált költői műhelyében Petőfi, Mózes, Marx egykori indulata, világlátása lírai élményanyaggá, lehetőséggé, hogy őket idézve-vallatva, a mával szembeállítva vizsgálja világunkat, ahogyan régebbi, a kritika által többnyire méltatlanul elhanyagolt kötetekben tette. Györe világlátása éppen azért összetett, mert egyértelműen elkötelezett. Az ironikus fitorra legtöbbször ő maga válaszol, miként például *A dolgok rendje (Lenin múltbatalanságának)* című versében olvashatjuk. Íme az ironikus fintor: „Belső zsebedben / folyton egy kéz van, és nem a tiéd, és ha szípgónál, / kibizxa zsebkendőd, / s megtörli orrod, / s mielőtt elrakja, / gondosan megszámlálja a bankjegyeket. / A világ normális rendjébe / tartozik ez is.” És az ellenválasz: „Csakbogy Lenin úgy vélte: / a világ normális rendje nem ez. / A történelem normális rendje / a forradalom.”

Bizonyára ettől az elkötelezettségtől szabad lélek Györe Imre. Ezért játszik önfeledten akár gyerekverset is (jó volna, ha kitűnő ciklusára a Móra Kiadó is felfigyelne!), akár hétköznapijairól, akár az árak alakulásáról gondolkodik. Köteténck legjobb verseiben ezért talál rá az epigrammatikus megfogalmazásra, az aforizmára. Érdemes volna egyszer ilyen megfontolásból végigolvasni mai líránk termését. Hiszen nem véletlen, hogy a dialektikát lírává formáló József Attila *szintén* aforizmákban, persze öelötte ki nem mondott aforizmákban gondolkodott. Idézzük Györe egyik nagyon is végiggondolandó négy sorosát: „Érdekes, a zöldséges / még sohasem panaszkodott / a magas zöldségárakra. / Igazán megbízható átlampolgár.”

Ám Györe nem elégszik meg a gondolatébresztő kérdésekkel. Nem elégszik meg a brechti „kötelező tiszteletlenség” kritikus hangjának megszólaltatásával sem. Válaszokat keres, és talál. Valójában nemcsak szabad, de optimista lélek is. Optimizmusa azonban nem valamiféle könnyen fölemelhető zászló. A Genézreti tavon, pontosabban a tó fenekén látja a lábnyomokat, de nem megkövült nyomokat lát, hanem frissceket, amelyek a halászokat arra figyelmeztetik, hogy van valaki, aki tudja az utat a visszahúzó-dott vízhez, oda, ahová mindenképpen el kell jutniuk, „*még ha hátukon viszik is / a vitorlát, a kötelet, a bárkát. / Mert különben ott döglénének / a parton valabáyan*”.

(Szépirodalmi)

SIMOR ANDRÁS